

Міністерство освіти і науки України
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра аналітичної економіки і природокористування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації

проф. Гаврилюк С. В. _____

Протокол № __ від _____ 2018 р.

Програма

вибіркової навчальної дисципліни

«Фінанси природокористування»

підготовки магістра

спеціальності 051 «Економіка»

освітньої програми «Економіка довкілля і природних ресурсів»

Програма навчальної дисципліни «Фінанси природокористування» підготовки магістра галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 051 «Економіка», за освітньою програмою «Економіка довкілля та природних ресурсів».

Розробник:

к.е.н., доцент кафедри аналітичної економіки та природокористування _____ **Матвійчук Н.М.**

Рецензент:

д.е.н., проф., завідувач кафедри аналітичної економіки та природокористування _____ **Стрішенець О. М.**

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри аналітичної економіки та природокористування

протокол № _____ від _____ 2018 р.

Завідувач кафедри: _____ (Стрішенець О.М.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією інституту економіки та менеджменту

протокол № _____ від _____ 2018 р.

Голова науково-методичної комісії інституту _____ (Бегун С.І.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

протокол № _____ від _____ 2018 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	05 «Соціальні та поведінкові науки»	Нормативна
		Рік навчання – 5
Кількість годин/кредитів – 180 год/6 кред.	051 «Економіка»	Семестр - 10-ий
		Лекції - 36 год.
ІНДЗ: <u>немає</u>	«Економіка довкілля і природних ресурсів»	Практичні - 40 год.
		Самостійна робота - 92 год.
	магістр	Консультації - 12 год.
		Форма контролю: екзамен

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Дисципліна «Фінанси природокористування» належить до переліку вибіркових навчальних дисциплін і спрямована на вивчення особливостей функціонування фінансово-економічного механізму природокористування, в тому числі таких його складових, як стимулювання природоохоронної діяльності, управління фінансовими потоками у сфері природокористування, страхування екологічної безпеки та відповідальності.

Метою викладання навчальної дисципліни «Фінанси природокористування» є вивчення фінансової складової володіння, користування та розпорядження природними благами, як частини національного багатства України.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

- вміння обґрунтовувати понятійно-термінологічний апарат дисципліни «Фінанси природокористування»;
- здатність застосовувати при прийнятті рішень фінансові методи, важелі, стимули, санкції;
- здатність разом з теоретичними знаннями по даному предмету показувати наявність практичного рішення еколого-економічних питань;
- вміння розробляти і надавати еколого-економічну оцінку господарським рішенням;
- обчислення сум податків та інших обов'язкових надходжень до бюджету держави та бюджетів територіальних громад (плати за землю, орендної плати, екологічного податку, рентних платежів, платежів за порушення природоохоронного законодавства);
- вміти обґрунтовувати доцільність впровадження заходів щодо збереження навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів;

- прийняття ефективних рішень в управлінні фінансовими потоками у сфері природокористування, страхування екологічної безпеки та відповідальності.
- розуміння основ функціонування національного фінансово-економічного механізму природокористування.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ)

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лек.	Практ.	Конс.	Сам. роб.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 2. Фінансово-економічний механізм природокористування					
Тема 1. Фінанси як система	10	2	2		6
Тема 2. Природокористування як об'єкт фінансово-економічних досліджень	10	2	2		6
Тема 3. Фінансові інструменти екологічної політики на сучасному етапі	11	2	2	1	6
Тема 4. Фінансування природоохоронної діяльності в Україні	11	2	2	1	6
Тема 5. Екологічний податок	13	2	4	1	6
Тема 6. Рентна плата	15	4	4	1	6
Тема 7. Майнове оподаткування	11	2	2	1	6
Тема 8. Плата за землю	14	4	4		6
Тема 9. Оцінка земель	11	2	2	1	6
Тема 10. Екологічне страхування	10	2	2		6
Тема 11. Особливості фінансів природокористування в АПК	11	2	2	1	6
Разом за змістовим модулем 1	127	26	28	7	66
Змістовий модуль 2. Екологічна політика та екологічне законодавство					
Тема 12. Статистика навколишнього середовища та природних ресурсів	11	2	2	1	6
Тема 13. Державне управління природокористуванням та охороною навколишнього природного середовища в Україні	10	2	2	1	5
Тема 14. Природоохоронна інфраструктура України	10	2	2	1	5
Тема 15. Екологічна політика держави	10	2	2	1	5
Тема 16. Нормативно-правова база забезпечення раціонального природокористування	12	2	4	1	5
Разом за змістовим модулем 2	53	10	12	5	26
Усього годин	180	36	40	12	92

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

№ з/п	Тема	К-сть год.
1	Фінанси як система 1. Функції фінансів. 2. Фінансові інструменти.	6
2	Природокористування як об'єкт фінансово-економічних досліджень 1. Національне багатство. 2. Фінанси природного простору. 3. Фінанси природних ресурсів. 4. Фінанси природного середовища.	6
3	Фінансові інструменти екологічної політики на сучасному етапі. 1. Порівняльна характеристика фінансування та інвестування як фінансових інструментів екологічної політики. 2. Податкові методи фінансового регулювання природокористування.	6
4	Фінансування природоохоронної діяльності в Україні 1. Екологічні інвестиції. 2. Державний фонд поводження з радіоактивними відходами	6
5	Екологічний податок 1. Порівняльна характеристика збору за забруднення навколишнього середовища та екологічного податку. 2. Напрями підвищення ролі екологічного оподаткування в податковій системі України.	6
6	Рентна плата 1. Збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності. 2. Проблеми справляння рентної плати за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України. 3. Напрями вдосконалення рентної плати за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України. 4. Еволюція рентних платежів в Україні.	6
7	Майнове оподаткування. 1. Сутність майнових податків та їх значення в податковій системі. 2. Світовий досвід майнового оподаткування. 3. Особливості справляння податку на майно в Україні. 4. Особливості справляння податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, в Україні. 5. Проблеми майнового оподаткування в Україні та напрями їх вирішення. 6. Порядок справляння туристичного збору в Україні.	6
8	Плата за землю 1. Порядок зарахування до бюджетів плати за землю. 2. Динаміка плати за землю в доходах місцевих бюджетів України. Аналіз структури плати за землю. 3. Особливості договорів оренди землі в Україні.	6

9	Оцінка земель 1. Бонітування ґрунтів. 2. Порядок та принципи здійснення нормативної грошової оцінки земель. 3. Методичні підходи до проведення експертної грошової оцінки земельних ділянок. 4. Методичні підходи до здійснення нормативної грошової оцінки земель.	6
10	Екологічне страхування 1. Страховий екологічний аудит. 2. Світовий досвід діяльності страхових екологічних пулів. 3. Системи страхування екологічних ризиків у країнах світу.	6
11	Особливості фінансів природокористування в АПК 1. Ринкова інфраструктура відновлення аграрного земельного капіталу. 2. Аграрний екологічний менеджмент та перспективи розвитку екологічного агропідприємництва.	6
12	Статистика навколишнього середовища та природних ресурсів 1. Види забруднення та їх вплив на навколишнє природне середовище і людину. 2. Лісовпорядкування. 3. Водні ресурси України: показники забезпеченості і використання.	6
13	Державне управління природокористуванням та охороною навколишнього природного середовища в Україні 1. Державна екологічна експертиза. 2. Екологічний менеджмент. 3. Екологічний аудит. 4. Екологічний маркетинг.	5
14	Природоохоронна інфраструктура 1. Міністерство аграрної політики і продовольства: основні завдання та повноваження. 2. Державна служба України з надзвичайних ситуацій: основні завдання та повноваження. 3. Міністерство енергетики та вугільної промисловості України.	5
15	Екологічна політика 1. Екологізація транспорту. 2. Екологізація промисловості. 3. Екологізація енергетики. 4. Альтернативні джерела енергії.	5
16	Нормативно-правова база забезпечення раціонального природокористування 1. Екологічні правопорушення. 2. Види екологічних нормативів: територіальні, галузеві, поресурсні. 3. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення.	5
	Разом	92

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Шкала оцінювання академічних успіхів слухача – 100-бальна. Переведення оцінки в шкалу ECTS та національну шкалу здійснюється за схемою:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	Відмінно
82 – 89	B	Добре
75 - 81	C	
67 -74	D	Задовільно
60 - 66	E	
1 – 59	Fx	Незадовільно

Рейтингову оцінку за екзамен (за 100-бальною шкалою) з даного курсу студент може набрати двома способами:

1) з урахуванням балів, набраних за результатами підсумкового оцінювання по кожному змістовому модулю без здачі екзамену;

2) без урахування балів, набраних за результатами підсумкового оцінювання по кожному змістовому модулю, але із здачею письмового екзамену.

В першому випадку рейтингова оцінка визначається як сума двох складових:

- сумарної кількості балів за поточне опитування з відповідних тем (40 балів);

- сумарної кількості балів, набраних за результатами підсумкового оцінювання по кожному змістовому модулю (максимум 60 балів).

Загальна сума балів за поточне опитування та підсумкове оцінювання по змістових модулях повинна становити не менше 75.

Критерії оцінювання знань студента на практичних заняттях:

Повна відповідь студента на питання семінарського заняття і додаткові питання викладача	2
Часткова відповідь студента на питання семінарського заняття	1,0-1,9
Неповна відповідь на запитання семінарського заняття	0,1-0,9
За активність на практичному занятті	0,2

В другому випадку (якщо студент протягом семестру не набрав 75 балів або хоче підвищити свій рейтинг – сумарна кількість балів, набраних за результатами підсумкового оцінювання по кожному змістовому модулю, не враховуються, а рейтингова оцінка визначається як сума двох складових:

- сумарної кількості балів за поточне опитування з відповідних тем (40 балів);

- оцінки за екзамен (максимум 60 балів).

Основною формою поточного контролю студентів на практичних заняттях є опитування. Модульні контрольні роботи проводяться у письмовому вигляді та оцінюються в 30 балів.

Поточний контроль (40 балів)														Модульний контроль (60 балів)		Заг. к-ть балів				
Модуль 1														Модуль 2		100				
Змістовий модуль 1							Змістовий модуль 2							МКР 1 – 40						
28 балів							12 балів							МКР 2 – 20						
T1	T2	T3	T4	T5	T5	T6	T6	T7	T8	T8	T9	T10	T11	T12	T13		T14	T15	T16	T16
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Гуцаленко Н. В., Чухась О. С. Сутність та проблеми становлення екологічного аудиту в Україні / Н. В. Гуцаленко, О. С. Чухась // Інноваційна економіка. – 2013. – № 1. – С. 18-20.

2. «Зелена» економіка крізь призму трансформаційних зрушень в Україні / Б. В. Буркинський, Т. П. Галушкіна, В. Є. Реутов. – Одеса: ІПРЕД НАН України – Саки: ПП «Підприємство Фенікс», 2011. – 348 с.

3. Карпенко О. Г., Литвинов О. І. Екологічне страхування в Україні як механізм забезпечення екологічної безпеки / О. Г. Карпенко, О. І. Литвинов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/36_PWMN_2010/Ecologia/76482.doc.htm

4. Кашенко О. Л. Менеджмент фінансових ресурсів природокористування в регіоні / О. Л. Кашенко // Управління підприємницькою діяльністю / За ред. д.е.н. А. В. Чупіса. – Суми: Університетська книга. 1999. – 333 с.

5. Кашенко О. Л. Теоретично-методологічні основи фінансових відносин у сфері природокористування / О. Л. Кашенко // Вісник СДАУ. Сер. «Фінанси і кредит». – 1999. – №1. – С. 7–11.

6. Кашенко О. Л. Фінанси природокористування: [навч. посібн.] / О. Л. Кашенко. – Суми: Видавництво «Університетська книга», 1999. – 421 с.

7. Кашенко О. Л. Фінансове планування виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств з урахуванням екологічної складової / О. Л. Кашенко // Економіка АПК. – 1999. – № 5. – С. 43–45.

8. Кашенко О. Л. Фінансово-економічні основи природокористування / О. Л. Кашенко. – К.: Вища школа, 1999. – 221 с.

9. Кашенко О. Л. Формування фінансово-кредитної системи природокористування / О. Л. Кашенко // Економіка АПК. – 1999. – № 4. – С. 43–45.

10. Мельник Л. Г., Шапочка М. К. Екологічна економіка та управління природокористуванням: [підручн.] / Л. Г. Мельник, М. К. Шапочка. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 759 с.

11. Оподаткування суб'єктів господарювання : навч. посіб. / [В. П. Хомутенко, І. С. Луценко, А. В. Хомутенко, О. Г. Волкова]; за заг. ред. В. П. Хомутенко. – Одеса: «ВМВ», 2014. – 418 с.

12. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

13. Проценко О. Л. Екологічне страхування: український аспект [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://archive.nbuiv.gov.ua/portal/soc_gum/fkd/2012_2/part1/46.pdf

14. Страхування: [навч. посіб.] / Т. А. Говорушко, В. М. Стецюк; за ред. Т. А. Говорушко. – К.: – Львів: «Магнолія 2006», 2014. – 328 с.

15. Хвесик М. А. Економіко-правове регулювання природокористування : [Монографія] / М. А. Хвесик, Л. М. Горбач, Ю. П. Кулаковський. – К.: Кондор, 2004. – 524 с.

16. Царенко О. М. Навколишнє середовище та економіка природокористування: [навч. посібн.] / О. М. Царенко, Ю. А. Злобін. – К.: Вища школа, 1999. – 176 с.

17. Якимчук С. Екологічне страхування: світовий досвід та перспективи впровадження в Україні / С. Якимчук // Економіка. – 2013. – № 3 (123). – С. 70-74.

8. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Завдання, предмет і метод фінансів природокористування.
2. Еколого-економічні інструменти: принципи формування і механізми дії.
3. Фінансові методи стимулювання природоохоронної діяльності та раціонального природокористування.
4. Оцінка природного багатства України.
5. Фінансове забезпечення природоохоронної діяльності. Джерела фінансування екологічних заходів та програм.
6. Фонди охорони навколишнього природного середовища.
7. Цільове використання фінансових ресурсів фондів охорони навколишнього природного середовища.
8. Проблеми та перспективи фінансування природоохоронної діяльності в Україні.
9. Суть та значення екологічного оподаткування.
10. Платники екологічного податку. Об'єкт та база оподаткування.
11. Ставки екологічного податку.
12. Порядок обчислення та сплати екологічного податку.
13. Зарубіжний досвід екологічного оподаткування.
14. Проблеми екологічного оподаткування в Україні та шляхи їх вирішення.
15. Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин.
16. Рентна плата за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин.
17. Рентна плата за користування радіочастотним ресурсом України.
18. Рентна плата за спеціальне використання води.
19. Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів.
20. Рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України.
21. Порядок нарахування і сплати рентної плати в Україні.
22. Екологічне страхування: суть, мета та значення.
23. Об'єкт та суб'єкти екологічного страхування. Умови екологічного страхування.
24. Договір екологічного страхування.
25. Світовий досвід екологічного страхування.

26. Поняття «забруднення» в екологічному страхуванні, класифікація збитків.
27. Проблеми та перспективи проведення екологічного страхування в Україні.
28. Сутність майнових податків та їх значення в податковій системі.
29. Особливості справляння податку на майно в Україні.
30. Світовий досвід майнового оподаткування.
31. Особливості справляння податку на нерухоме майно в Україні.
32. Порядок справляння туристичного збору в Україні.
33. Оцінка земель в Україні.
34. Нормативна грошова оцінка земельних ділянок та принципи її здійснення.
35. Експертна грошова оцінка земельних ділянок та порядок її проведення.
36. Особливості проведення оціночної діяльності у сфері оцінки земель.
37. Проблеми оцінки земель в Україні та напрями їх вирішення.
38. Особливості справляння плати за землю в Україні.
39. Платники плати за землю. Об'єкт і база оподаткування.
40. Пільги щодо сплати плати за землю.
41. Ставки земельного податку.
42. Порядок обчислення і сплати плати за землю фізичними і юридичними особами.
43. Індексація нормативної грошової оцінки земель
44. Орендна плата: ставки, порядок обчислення та сплати.
45. Проблеми земельного оподаткування в Україні.
46. Напрями вдосконалення плати за землю в Україні.
47. Сутність і функції статистики навколишнього середовища.
48. Аналіз статистики з охорони та раціонального використання водних ресурсів.
49. Аналіз статистики з охорони атмосферного повітря.
50. Аналіз статистики з охорони земельних і лісних ресурсів.
51. Поняття і зміст державного управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища.
52. Державні органи управління природокористуванням загальної компетенції.
53. Державні органи управління природокористуванням спеціальної компетенції.
54. Суть та значення екологічного права.
55. Система екологічного законодавства України.
56. Екологічні права та обов'язки громадян.
57. Екологічна політика: суть та необхідність здійснення.
58. Мета і принципи екологічної політики.
59. Стратегічні цілі і завдання національної екологічної політики.
60. Завдання національної екологічної політики, спрямовані на екологічно збалансоване використання природних ресурсів.